

Asia: VN/4845/2020

Lausuntopyyntö asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän raportista

Lausunnonantajan lausunto

Mitä seuraavista työryhmän tarkastelemista vaihtoehtoista kannatatte?

Asumisneuvonnan lakisääteistäminen kunnan järjestämisvastuulle

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän raportista (VVDno-2021-999)

Yhdenvertaisuusvaltuutetun (laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014, 3 §) tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamista siten kuin sanotussa laissa säädetään sekä yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää.

Valtuutettu on tutustunut asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän loppuraporttiin. Valtuutettu pitää myönteisenä, että asumisneuvonnan kehittämistä on selvitetty. Näemme, että asumisneuvonnan kautta voidaan edistää myös syrjinnän vaarassa olevien henkilöiden oikeuksien toteutumista asumisen osalta. Valtuutettu korostaa, että jatkotyössä tulee huomioida yhdenvertaisuuslain tuomat velvoitteet, erityisesti neuvonnan järjestämistapojen ja sisällön osalta.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulevista yhteydenotoista noin 9 % koskee asumisen yhdenvertaisuutta. Valtuutetulle tulee paljon yhteydenottoja kuntien vuokra-asuntoihin ja kuntaomisteisiin vuokra-asuntoyhtiöihin liittyen. Yhteydenotot liittyvät esimerkiksi asunnon saamiseen, asukasvalintaan, esteelliseen asumiseen sekä tilapäisen asumisen järjestämiseen. Vammaisilta ja toimintarajoitteisilta ihmisiltä tulee yhteydenottoja liittyen puutteisiin asumisen esteettömyydessä. Lisäksi yhteydenotot koskevat häirintätilanteita naapurustossa sekä syrjivien perustein tehtyjä vuokrasuhteen päättymistilanteita. Valtuutettuun ottavat erityisesti yhteyttä

romanit ja ulkomaalaistaustaiset henkilöt mutta myös esimerkiksi vähävaraiset, asunnottomat sekä erilaisten sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien, kuten sairauksien tai ylivelkaantumisen vuoksi ongelmia asumisessa kohtaavat ihmiset.

Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 8§). Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä tyouralla. (15 §). Yhdenvertaisuuslain 4 §:ssä todetaan, että mitä viranomaisesta säädetään, sovelletaan myös muuhun julkista hallintotehtävää hoitavaan. Näitä ovat myös kuntien osittain tai kokonaan omistamat vuokra-asuntoyhtiöt.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on asumisneuvonnan lakisääteistämisen kannalla. Kunnat voisivat olla luonteva sijoituspaikka neuvonnalle, sillä kunnalla on keskeinen rooli asumisen järjestämisessä sellaisille asukkaille, jotka eivät voi sitä itsenäisesti järjestää. Kaikilla ihmisillä tulisi olla mahdollisuus saada asumisneuvontaa sitä tarvitessaan ja myös heikommassa asemassa olevan ihmisen kohdalla ilman, että hän osaa sitä pyytää. Neuvonnan järjestämisessä tulee huomioida palvelun niin monikanavainen kuin alueellinenkin saavutettavuus ja palvelun yhdenvertainen saavutettavuus eri väestöryhmien ja asiakkaiden kesken. Asumisneuvontaa tulisi olla saatavilla asumismuodosta riippumatta. Asumisneuvonnan järjestämistä pohdittaessa on syytä huomioida yhdenvertaisuus, niin että yksilötasolla tehdään kohtuulliset mukautukset ja tarvittaessa toteutetaan positiivisen erityiskohtelun toimenpiteitä. Esimerkiksi asunnonvaihtotilanteessa olisi asumisneuvonnan osattava yksilöllisesti tarkastella asiakkaan mahdollista erityistä tarvetta kiirehtiä asunnonvaihtoa ja tarvittaessa esimerkiksi järjestää asunnonvaihto sovituista kriteereistä joustaen. Tällainen erityinen tarve on esimerkiksi vammaisuus tai terveydentila. Vammaisten ja toimintarajoitteisten ihmisten kohdalla on myös ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon esteettömän asunnon vaatimukset. Esteettömyys tarkoittaa tietysti esteetöntä kulkua asuntoon ja asunnossa, mutta voi tarkoittaa myös esimerkiksi sisäilmasairastuneiden ja aistiyliherkkien ihmisten tarpeiden huomioimista.

Yhdenvertaisuuslain tuomat velvoitteet syrjinnän kiellon noudattamisesta, yhdenvertaisuuden edistämisestä ja kohtuullisista mukautuksista tulee ottaa huomioon myös asumisneuvonnassa. Yhdenvertaisuus ja sen edistäminen koskettavat hyvin laajasti kuntien toimintaa. Yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää hyvää koordinaatiota kunnan sektorirajojen välillä ja kokonaisuuksien yhteensovittamista yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Monesti asumiseen liittyvissä valtuutetulle tulleissa yhteydenotoissa näkyy erityisesti sosiaalitoimen ja asuntotoimen keskinäisen yhteistyön puute heikossa asemassa olevan asiakkaan asiassa. Monissa yhteydenotoissa asiakas joutuu asioimaan eri viranomaisissa, joista asiakasta ”luukutetaan” toisalle joko puutteellisen neuvonnan tai pelkän tietämättömyyden vuoksi lain vaatimista velvoitteista. Tällaisessa toiminnassa heikommassa asemassa oleva henkilö jää kokonaan tai osittain pois palvelujen piiristä ja asiakkaalta itseltään vaaditaan liikaa ponnisteluja oman asiansa edistämiseksi. Viranomaistoimintaan kuuluu

myös hyvän hallinnon periaatteiden noudattaminen. Asumisneuvonnassa tämä tarkoittaisi esimerkiksi kielilain veloitteiden noudattamista ja yhdenvertaisuuslain mukaisen edistämismääräyksen osalta mahdollisuuksien mukaan erikielistä neuvontaa asiakaskunnan tarpeet huomioiden. Lisäksi asumisneuvonnan osalta se tarkoittaisi riittävän tiedon antamista, asiakkaan kokonaisvaltaista tukemista sekä aktiivista tiedottamista.

Valtuutettu pyytää asiaa valmistelevia tahoja tutustumaan Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin ratkaisuun 12/2020, EOAK 1709/2019 koskien hätämajoitusta ja asumisen tuen järjestämistä. Sakslin haluaa kiinnittää ratkaisussaan vakavaa huomiota sekä kantelijaa koskevien asiakirjamerkintöjen tekemiseen että haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asiakasprosessien toteuttamiseen. Lisäksi apulaisoikeusasiamies toteaa, että pitkittynyt asunnottomuus ja siitä aiheutuva rasitus jo yksinään voi aiheuttaa sosiaalihuoltolain 3 §:n mukaisen erityisen tuen tarpeen. Sakslin: ” Näkemykseni mukaan ei ole asianmukaista, että asiakkaan ilmeistä pitkäaikaiseen asunnottomuuteen liittyvää tuen tarvetta ei oteta huomioon palveluntarvetta arvioitaessa, jos hän ei itse pysty tai halua asiakastilanteessa sanoa, millä tavoin tarvitsee apua.”... ”Totean, että palvelujärjestelmän omaa tarvetta vastaavien toimintamallien noudattamisen vaarana on, että jokainen erillinen taho jättää erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan ilman hänen tarvitsemiaan palveluja ja arvioi, että joku toinen taho voisi olla soveltuvampi taho palvelujen antamiseen. Korostan, että kunta on viimekädessä vastuussa siitä, etteivät noudatetut käytännöt tosiasiaa johda kaikkein vaikeimmin autettavissa olevien asiakkaiden syrjivään kohteluun.”

Al-Tameemi Päivi
Yhdenvertaisuusvaltuutettu